

DE SYNODE VAN DORDRECHT 1618-1619

De Synode van Dordrecht is in diepste wezen ontstaan vanuit een twist tussen Jacobus Amminius en Francisus Gomarus. Omstreeks 1588 werd door Dirk Volkertszoon Coornhert in verschillende geschriften de uitverkiezingsleer van Calvijn aangetast. De voorstanders van deze leer streden rondom de vraag of de eeuwige verkiezing niet of al met het oog op Adams val heeft plaats gehad. Zij die de eerste mening waren toegedaan werden de Supralapsariërs (of bovenvaldrijvers) genoemd, terwijl zij die het laatste leerden de Infralapsariërs werden genoemd (of benedenvaldrijvers).

De bovenvaldrijvers leerden:

God heeft voor de grondlegging der wereld sommige mensen uitverkoren. Dit besluit heeft God genomen, voor Hij nog besloten had een wereld te scheppen en daarin mensen te plaatsen naar Zijn beeld, maar die te laten vallen in de zonde.

De benedenvaldrijvers leerden:

God heeft eerst besloten een wereld en daarna besloten mensen te scheppen naar Zijn beeld en hun val toegelaten en vervolgens bij een onveranderlijk besluit uit de gevallen mensen enige uitverkoren.

Beide partijen leerden:

dat de verkiezing was van eeuwigheid. Het verschil bestond alleen in de volgorde van Gods besluiten.

Amminius werd uitgenodigd tegen Coornherts geschriften en de Infralapsariërs op te komen. Amminius onderzocht deze materie nauwgezet en raakte hierbij zelf aan het twijfelen, hetgeen ook uit zijn preken meer en meer begon te blijken. In 1603 werd Amminius tot hoogleraar in Leiden aangesteld. Inmiddels waren de eerste protesten hoorbaar. In Leiden was de strenge Supralist Gomarus eveneens hoogleraar. Hierdoor ontbronde onder theologen een ernstige strijd. Doordat Amminius ziekelijk van lichamelijk gestel was overleed hij op vroege leeftijd in 1609. In datzelfde jaar werd het twaalfjarig bestand met Spanje gesloten. Door de hierdoor ontstane rust naar buiten nam de innerlijke onrust toe. Steeds meer geestelijken, die zich wel tegen Rome gekeerd hadden, maar niet konden instemmen met de Gereformeerde Geloofsbelijdenis lieten van zich horen.

De predikanten, die het gevoel van Amminius toegedaan waren, stelden in 1610 in vijf punten een remonstratie of verzoeken op, welk stuk zij bij de Staten van Holland indienden, met verzoek, om daarover gehoord, tenminste broederlijk verdragen te worden, welke hoofdzakelijk afkomstig was van de hand van Uitenbogart. De vijf punten bestonden uit:

1. Verkiezing uit een voorgezien geloof
2. Algemeenheid van de voldoening van Christus
3. Vrije wil of kracht van de verdorven wil ten goede
4. Ongenoegzaamheid der goddelijke genade ter bekering van de zondaar
5. Mogelijkheid van afval der heiligen

De aanhangers van Gomarus leverden een contra-remonstrantie in met opgave van de rechtzinnige leer in de vijf punten. Bovendien verzochten zij om een nationale synode. Het volk werd opgehitst door de predikanten en begonnen steeds meer stelling te nemen; hierdoor ontstonden Remonstranten en Contra-Remonstranten. Zelfs Jacobus I, koning van Engeland, mengde zich in 1613 in de strijd. Hij wilde de twisten door staatsgezag beslecht zien, maar daar waren de Contra-Remonstranten niet voor, hoe hoog zij de engelse koning ook achtten. Een ander twistpunt werd meer en meer de verhouding tussen Kerk en Staat. De remonstranten hingen Zwingli aan, terwijl de Contra-Remonstranten Calvijn volgden.

Naar mate de twisten voortduurden liepen zij hoger en hoger op. In 1619 koos Prins Maurits openlijk de zijde van de Contra-Remonstranten. De Remonstranten waren in bijna alle plaatsen heer en meester geworden van het terrein en gunden de Contra-Remonstranten geen enkel kerkgebouw, zodat deze laatste groep in schuren en huizen bijeen moesten komen. De onlusten namen hand over hand toe, tot en met in de regering. Om deze reden werd op 11 november 1617 door de Staten-Generaal besloten om een nationale Synode te Dordrecht te houden. Deze kwam op 13 november 1618 in de Dordtse Doelen voor het eerst bijeen. In totaal werden 180 zittingen gehouden. De deelnemers kwamen niet alleen uit Nederland, maar ook uit Engeland, Schotland, de Paltz, Hessen, Zwitserland, Nassau, Oost-Friesland en Bremen, terwijl het aan de Franse afgevaardigden van de Nederlandse Hervormde kerk verboden was te komen. Tijdens de Synode, werd ten behoeve van de buitenlandse afgevaardigden de Latijnse taal gebruikt. Johannes Bogerman werd tot voorzitter van de Synode benoemd. Gedurende de eerste vijf zittingen besloot de Synode dertien voornamelijk Remonstranten te dagvaarden, om hen op de vijf artikelen te onderzoeken. Inmiddels hadden de Remonstranten besloten vrijwillig naar Dordrecht te komen en hoorden aldaar dat zij als gedaagden moesten verschijnen.

Gedurende de Synode van Dordrecht werden ook anderen zaken besloten. Allereerst het besluit om te komen tot een nieuwe Nederlandse bijbelvertaling, later de Statenvertaling genoemd. Ook werden beslissingen genomen rondom de Catechismus en andere leerboeken, het dopen van heidense kinderen. Formulieren werden ontworpen, welke door predikanten, hoogleraren en onderwijzers als verklaring ondertekend moesten gaan worden. Op 6 december hield Episcopus een verdedigingsrede, maar werd door de voorzitter berispt, omdat hij zonder vooraf gevraagd verlof was begonnen te spreken. Men vroeg hem een afschrift van zijn redevoering te geven, maar hij antwoordde deze niet te bezitten. Toen hij later verklaarde er toch een klad afschrift van te bezitten, reageerde Bogerman met "Met leugens zijt gij begonnen en met leugens eindigt gij".

De Remonstranten mochten tijdens de Synode alleen hun eigen mening mededelen, terwijl de Synode later zou beslissen of er door hen ook gediscussieerd zou mogen worden. Uiteindelijk hebben zij niet de kans gekregen zich als een gelijke te verdedigen. Uiteindelijk riep Bogerman hen toe "Gij wordt ontslagen. Gaat heen. Gaat heen. Waarop Episcopus antwoordde: God zal tussen ons en de Synode oordelen". Als gevolg van de Synode werden 200 Remonstrantse predikanten uit het ambt gezet, waarop zij een verzoek indienden bij de Staten-Generaal om net als de Lutherse een afzonderlijke gezindte mochten vormen.